

Teoria de la cultura

Pau Alsina González
Natàlia Cantó-Milà
Begonya Enguix
Rubén Martínez Moreno
Mireia Morera Peiró
Jaron Rowan
Joan Ramon Vila Abenza

PID_00192799

Material docent de la UOC

Pau Alsina González

Doctor en Filosofia per la Universitat de Barcelona. Professor dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC, on coordina les assignatures d'estètica, teoria de l'art i de la cultura, i també de pensament modern i contemporani. Director acadèmic del postgrau d'Art i cultura digital UOC-LABoral. Des de l'any 2002 és director d'*Artnodes*, revista acadèmica sobre la interrelació entre *art, ciència i tecnologia*. Ha exercit d'assessor de polítiques culturals i tecnologies digitals per a diferents institucions públiques i privades. Desenvolupa la seva recerca en la intersecció entre l'art, el pensament i la tecnociència.

Natàlia Cantó-Milà

Llicenciada en sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i doctora en Ciències Socials a la Universitat de Bielefeld (Alemanya) amb un treball sobre la teoria del valor de Georg Simmel i el paradigma relacional a la sociologia. Ha treballat en els camps de la teoria sociològica, la història de la sociologia, les polítiques socials i la sociologia del desenvolupament, la sociologia de les emocions i els mètodes de recerca qualitius en les ciències socials.

Begonya Enguix

Doctora en Antropologia Social i Cultural (Antropologia Urbana) per la Universitat Rovira i Virgili i professora dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC. Els seus camps de recerca prioritaris són els gèneres i les sexualitats, l'antropologia del cos, la construcció de les identitats, l'antropologia urbana i l'antropologia dels mitjans de comunicació de massa (*media*).

Rubén Martínez Moreno

Llicenciat en Belles Arts (UB) i màster en Ciències polítiques (UAB), actualment prepara la tesi al Departament de Ciència Política de la UAB sobre l'articulació de processos d'innovació social i foment del procomú. Forma part de ZZZINC, laboratori d'R+D en cultura i treballa en el projecte Empreses del procomú. ruben@leyseca.net

Mireia Morera Peiró

Llicenciada en Psicologia per la Universitat Autònoma de Barcelona i màster en Psicologia clínica i medicina conductual. Ha treballat en diferents àmbits de la psicologia com ara la clínica i l'organitzacional. Ha estat cooperant a Angola formant mestres rurals, i actualment es dedica a la formació en temes de creixement personal. Col·labora a la UOC en una investigació en sociologia de les emocions.

Jaron Rowan

Investigador i agitador cultural. Actualment combina la investigació i la docència i és un dels integrants del grup Free Culture. Des de fa diversos anys és tutor i un dels lectors del curs MA in Culture Industry de la Goldsmiths University. També és consultor de la UOC en l'assignatura Teoria de la cultura. Ha escrit el llibre *Emprendizajes en cultura* (Traficantes de Sueños, 2010), en el qual des d'una òptica crítica analitza els principals programes de promoció de l'emprenedoria que actualment es duen a terme a l'Estat espanyol.

Joan Ramon Vila Abenza

Llicenciat en Filosofia per la Universitat de Barcelona i en Comunicació Audiovisual per la Universitat Oberta de Catalunya. Professor de filosofia a secundària i col·laborador docent a la UOC. També ha impartit cursos i tallers de filosofia pràctica adreçats al creixement personal.

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Pau Alsina González (2012)

Primera edició: setembre 2012

© Pau Alsina González, Natàlia Cantó-Milà, Begonya Enguix, Rubén Martínez Moreno, Mireia Morera Peiró, Jaron Rowan, Joan Ramon Vila Abenza

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-21.557-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Aquesta assignatura té com a objectiu analitzar les diferents concepcions d'allò que designem com a *cultura*, un terme utilitzat àmpliament i d'importància central en l'àmbit de les humanitats. Només fixant-nos en la gran varietat de maneres en què s'empra habitualment el terme en podem constatar la polisèmia accentuada, una diversitat de significats que ens mostra la complexitat inherent del que anomenem *cultura* i que aquí analitzarem des de diferents perspectives i aproximacions complementàries.

Sembla evident que quan diem d'algú que "té molta cultura" no ho diem en el mateix sentit que quan parlem de "la cultura dels indis guayaquis", que, de fet, "són tot cultura". De la mateixa manera parlem dels diferents sectors culturals, com les arts visuals, les arts escèniques o la música, entesos com a compartiments estancs emmarcats en això que és denominat *la cultura*, i que es diferencia d'altres àmbits com la societat, l'educació o la indústria. Fins i tot hi ha qui redueix els sectors culturals i tota cultura a les diferents indústries culturals, proveïdores d'oci i experiències enriquidores, considerades un subsector de la indústria de consum. Podem constatar llavors que fem servir el terme de manera diferent, amb un significat diferent en cada un dels diferents contextos.

Mentre uns s'alegren perquè el *hip-hop* i els grafitis hagin estat reconeguts com a cultura urbana dins de les polítiques culturals i puguin sol licitar subvencions públiques, d'altres s'escandalitzen perquè de sobte la "cultura científica" o la "cultura tecnològica" aparegui en els plans estratègics de cultura de ciutats i estats de tot el món. Hi ha departaments de cultura en ajuntaments, diputacions i tot tipus d'administracions públiques, ja que hi ha no pocs estats on existeixen ministeris de cultura o un altre tipus d'organismes destinats a l'administració de polítiques públiques de cultura. Però també hi ha departaments de cultura en organitzacions privades, com empreses o fundacions, que inverteixen en art o en activitats culturals, que segurament no tinguin a veure amb la gestió del que s'anomena la "cultura de l'empresa" que es promoció des dels seus departaments de recursos humans. La confusió respecte al que és i el que no és la cultura està servida, i avui en dia parlem tant de la cultura dels animals com de les diferents modes que es van succeint en relació amb les cultures juvenils.

Així doncs, davant d'aquesta polisèmia constitutiva de la paraula *cultura* plantejarem una aproximació multidisciplinària al final per analitzar-ne des de diferents perspectives els significats i els diferents contextos clau pels quals circula.

Per això creiem necessari començar per analitzar la distinció entre *natura* i *cultura* amb l'objectiu de comprendre les bases biològiques de la constitució de la cultura humana, mentre establim una comparació amb la resta d'animals, destacant-ne tant les similituds com les diferències. Continuem amb l'anàlisi de la cultura des de la perspectiva antropològica, contribuint decisivament a la seva definició, i també comparant les diferents cultures i reflexionant sobre els fonaments de la nostra pròpia cultura. D'aquí passem a la reflexió filosòfica sobre la cultura, partint dels pensadors clàssics per endinsar-nos en la postmodernitat i les filosofies modernes de la cultura presents en alguns pensadors destacats del nostre temps. En aquest recorregut no podem deixar de prendre en especial consideració les anàlisis de l'Escola de Frankfurt sobre la relació entre *cultura* i *societat*, i també la resta d'autors presents en aquest apartat. De les teoritzacions pròpies de les bases fundacionals de la sociologia de la cultura passem als anomenats *estudis culturals*, amb la seva reivindicació de la cultura popular com a tema d'anàlisi destacat, amb la seva aproximació interdisciplinària a l'estudi de la cultura i la seva voluntat d'incidència en la societat. En aquest sentit també tractem en el mòdul següent la política de la cultura, la incorporació de la cultura com a àmbit que s'ha d'administrar des de les polítiques públiques. I això ens porta inevitablement a tractar al seu torn la relació entre *cultura* i *economia*, la reducció de la cultura a activitat industrial subjecta a una anàlisi econòmica, no exempta de variables polítiques i socials. Finalment, per tancar el cercle iniciat amb l'anàlisi de la relació entre *cultura* i *naturalesa* tractem en l'últim mòdul la relació entre *cultura* i *tecnologia*, és a dir, les diferents formes en què s'ha anat pensant aquesta relació al llarg de la història, i que avui en l'actualitat de la nostra societat xarxa fa pensar tant.

Objectius

1. Obtenir les bases per a una reflexió i comprensió sòlida de la idea de *cultura* en tota la seva complexitat.
2. Comprendre les diferents teories sobre la cultura des de les diferents perspectives estudiades.
3. Establir connexions entre aquestes diferents teories de la cultura, les seves similituds i diferències, zones de confluència o de conflicte.
4. Conèixer i iniciar-se en l'estudi dels autors, corrents i perspectives clau en l'anàlisi de la cultura.
5. Vincular aquestes diferents aproximacions a l'estudi de la cultura a l'anàlisi dels temps passats i presents que configuren la nostra actualitat.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Natura i cultura

Mireia Morera Peiró

1. Natura: conceptes principals i com s'interrelacionen
2. Cultura: conceptes principals i com s'interrelacionen
3. Cultura en animals no humans
4. Com hem arribat fins aquí: evolució de l'ésser humà
5. Natura i cultura en les principals fases vitals de l'individu
6. Epigenètica: la quadratura del cercle

Mòdul didàctic 2

Cultura, cultures i antropologia

Begonya Enguix

1. Cultura i cultures: definicions i aproximacions
2. Cultura i cultures: inclusions i exclusions
3. Cultura, societat, relativisme i altres interrogants
4. Però, què és la cultura?

Mòdul didàctic 3

Filosofia i cultura

Joan Ramon Vila Abenza

1. Pensar la cultura
2. La imatge de la cultura en la filosofia clàssica
3. La imatge de la cultura en la modernitat
4. La imatge de la cultura contemporània

Mòdul didàctic 4

Sociologia de la cultura

Natàlia Cantó-Milà

1. La cultura com a objecte d'estudi de la sociologia
2. Georg Simmel: la cultura com a procés
3. De la cultura i l'economia. Reflexió sobre cultura a l'Escola de Frankfurt
4. Norbert Elias: la cultura i la història. El procés de la civilització
5. Pierre Bourdieu
6. Breu reflexió sobre el "gir" cultural

Mòdul didàctic 5

Estudis culturals

Jaron Rowan

1. Precedents dels estudis culturals: Williams, Thompson i Hoggart
2. Escola de Birmingham
3. Crítiques principals als estudis culturals
4. Els estudis culturals en les dècades dels vuitanta i els noranta

5. Estudis culturals contemporanis

Mòdul didàctic 6

Política cultural

Rubén Martínez Moreno

1. Què és la política cultural?
2. Diferents models
3. Debats sobre la política cultural
4. La cultura com a recurs

Mòdul didàctic 7

Economia i cultura

Jaron Rowan

1. De la indústria cultural a les indústries culturals
2. La posada en valor del patrimoni i el fenomen dels festivals com a fórmules per a atreure el turisme cultural
3. Les indústries creatives i l'emprenedoria
4. Precarietat i crítiques principals
5. Perifèries globals i noves economies de la cultura

Mòdul didàctic 8

Cultura i tecnologia

Pau Alsina González

1. Cultura i tecnologia: aliades o enemigues?
2. Tecnofòbies i tecnofatalismes en la cultura
3. Tecnofílies i altres determinismes
4. Tecnorealisme i construcció social de la tecnologia
5. Cap a una tercera cultura?

